

Edib Ahmed Yükneci'nin *Atebetü'l-hakâyyık* adlı eserinin konu başlıklarıyla âyet ve hadislerin Arapça, esas metnin ise Uygur harfleriyle yazıldığı nüshasından örnek sayfalar (Süleymaniye Ktp., Ayasofya, nr. 4012, s. 32-33, 82-83)

sin şekilde tesbit edilemeyen Yükneci kasabası olduğu belirtilmektedir. Yine aynı manzumede eserin "Kâşgarî til" ile yani Karahanlı Türkçesi'yle yazıldığı ifade edilmektedir.

Bütün bu bilgilere göre Edib Ahmed'in XII. yüzyılda yaşamış bir Türk edip ve âlimi olduğuna kesin gözyle bakılmaktadır. *Atebetü'l-hakâyyık*'ı yazmadan önce de "Edib" sıfatını taşıdığı anlaşılmakta, ancak başka herhangi bir eseri bilinmemektedir.

Güçlü bir şair olmayan Edib Ahmed'in eserini yazarken büyük ölçüde *Kutadgu Bilig*'in tesirinde kaldığı belli olmaktadır. İslâmî bilgileri öğretmek maksadıyla yazılmış mısralarında daha çok didaktik bir üslup hâkimdir. Ağzından ağıza yayılan şiirlerinde ise hikmetli ifadeler göze çarpar.

BİBLİYOGRAFYA :

Edib Ahmed Yükneci, *Atebetü'l-hakâyyık* (nşr. Reşid Rahmeti Arat), İstanbul 1951; Ali Şir Nevâî, *Nesâyim*, s. 390-391; Köprülü, *Türk Edebiyatı Tarihi* (1926), İstanbul 1981, s. 173-178; a.mlf., "Hibetü'l-hakâyyık", *MTM*, V (1915), s. 369-380; Ahmet Bican Ercilasun, "Edib Ahmed Yükneci ve Atebetü'l-Hakâyyık", *Büyük Türk Klasikleri*, I, 158, 159; Necib Asım [Yazıksız], "Uygur Yazısı İle Hibetü'l-hakâyyık'ın Diğer Bir Nüshası", *TM*, I (1925), s. 227-233; Tuncer Gülensoy, "Edib Ahmed b. Mahmud Yükneci", *TDEA*, II, 450; a.mlf., "Atebetü'l-hakâyyık", *DİA*, IV, 50-51; Günay Kut, "Ali Şir Nevâî", a.e., II, 451.

TUNCER GÜLENSOY

EDİB HARÂBÎ

(1853-1916)

Son devir Bektaşî şairi.

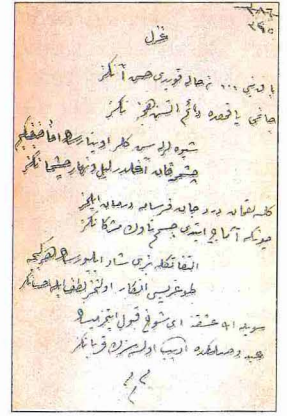
İstanbul'da doğdu. Asıl adı Ahmed Edib'dir. Şiirlerinde bazan Harâbî, bazan Edib mahlasını kullanmıştır. Çanak-kale ve Preveze'de memurluk, Bahriye'de uzun yıllar gemi kâtipliği yaptı. On yedi yaşlarında Merdivenköy Şahkulu Dergâhı şeyhi Mehmed Ali Hilmi Dede Baba'ya mürid oldu. Ancak herhangi bir kimseden icâzetnâme almadan babalık yapmaya kalkıştığı için İstanbul Bektaşîleri arasında pek sevilmez, hatta Bektaşî tekkelerine kabul edilmezdi. Daha çok Bektaşî olmayan rindmeşrep kişilerle ve şairlerle düşüp kalkar, evinde âyinler düzenlediği söylenirdi. Hatta Rıza Tevfik bile başlangıçta ondan el almıştı. Edib Harâbî'nin, "Kâf u nûn hitâbı izhâr olmadan / Biz bu kâinatın ibtidâsıyız" matla'lı meşhur nefesi bütün Bektaşîler tarafından ezbere bilinir ve dergâhlarda okunurdu. Edib Harâbî velûd bir şairdir. Kendisini yakından tanıyanlar, zaman zaman irticâlen dahi kolaylıkla şiir söyleyebildiğini belirtirler.

Aruz ve hece vezinlerini son derece rahat kullanan Edib Harâbî'nin şiirleri devrinde büyük bir ilgi görmüştür. Özellikle Bektaşî düşüncesini yansıttığı ve sade bir dille kaleme aldığı şiirlerinde hiciv unsuru ağır basmaktadır. Sadettin Nüzhet Ergun ondaki Melâmîlik etkisi üzerinde de durur.

Şiirlerinin bir kısmı *Saâdet ve Yeni Mecmua* gibi devrin gazete ve dergilerinde de yayımlanan Edib Harâbî, Nâmık Kemal'in bazı şiirlerini tahmis etmiş, ayrıca Servet-i Fünûncular'ı alaya alan bazı manzumeler de yazmıştır. Nefes, koşma, kalenderî, mersiye ve gazellerle bazı önemli olaylara düşürdüğü tarihlerden oluşan oldukça hacimli divanının kendi el yazısı ile olan nüshası Süleyman-

Edib Harâbî

Edib Harâbî'nin müellif hattı divanından bir sayfa (Süleymaniye Ktp., İhsan Mahvi Balkır, nr. 98, s. 225)

niye Kütüphanesi'nde bulunmaktadır (İhsan Mahvi Balkır, nr. 98). Divanın iki defterden ibaret diğer bir nüshası ise İstanbul Belediyesi Atatürk Kitaplığı'ndadır (K. 541). S. Nüzhet Ergun *Bektaşî Şairleri*'nde hece ve aruzla elli bir şiirini neşretmiş (s. 82-115), divanından seçmeler ise Hüseyin Hüsnü Erdikut'un *Edib Harâbî'nin Divanı* (İzmir 1950) ile Sefer Aytekin'in derlediği *Harâbî, Hayatı ve De-yişleri* (Ankara 1959) adlı kitaplarda yayımlanmıştır.

BİBLİYOGRAFYA :

Sadettin Nüzhet [Ergun], *Bektaşî Şairleri*, İstanbul 1930, s. 79-82; a.mlf., "Edib Harâbî", *Millî Mecmua*, X/109, İstanbul 1928, s. 1751-1753; Rauf Yekta, *Bektaşî Nefesleri*, İstanbul 1933, s. 153; Fikret Yürükoğlu, *Edib Harâbî, Hayatı ve Eserleri* (mezuniyet tezi, 1945), İÜ Ed.Fak. Ktp., nr. 1129; Abdülbâki Gölpınarlı, *Alevî-Bektaşî Nefesleri*, İstanbul 1963, s. 12; Vahit Lütfi Salcı, "Edib Harâbî", *YT*, nr. 78 (1938), s. 218-221; Rıza Tevfik Bölükbaşı, "Edib Harâbî Erenler", *Yeni Sabah*, nr. 2216, 21 Temmuz İstanbul 1944; H. Jansky, "Der Bektaşî - Dichter Edip Harabi", *WZKM* (1960), s. 87-98; Nail Bayraktar, *Atatürk Kitaplığı'na Yeni Başışlanan Yazma Kitapların İndeks Kataloğu*, İstanbul 1991, I, 15; "Edib Harâbî", *TDEA*, II, 450-451.

ABDULLAH UÇMAN

EDİB MEHMED EMİN

(ö. 1801)

Osmanlı vak'anüvisi.

Midilli Nâzırı Ali Bey'in oğlu olup tahsili ve ilk görevleri hakkındaki bilgiler yetersizdir. 1763'te Erzurum Valisi İbrâhim Paşa'nın divan kâtipliğini yaptığı, daha sonra teşrifatî vekili olduğu bilinmektedir. Sâdullah Enverî'nin üçüncü defa vak'anüvisi tayin edilerek Serdar Koca Yüsf Paşa ile savaşta katılması üzerine 1787'de rikâb vak'anüvisi veya vak'anüvis vekili olarak İstanbul'daki olayları yazmakla görevlendirildi (Edib Mehmed